

DİĞERLERİNİN YÜKSELİŞİ

Bu kitap, Amerika'nın gerilemesinden ziyade diğerlerinin yükselişi ve dünyada gerçekleşen bu büyük değişimin, sıkça tartışılmasına karşın hala yeterince anlaşılması üzerinedir. Bu doğaldır, zira değişimler tıpkı denizin değişmesi gibi yavaş yavaş ve kademeli olarak gerçekleşir.

Son beş yüz yılda üç yapısal güç değişikliği olmuş ve gücün dağılımındaki bu değişimler uluslararası yaşamın politikasını, ekonomisini ve kültürünü yeniden şekillendirmiştir.

Bunların ilki, Batı dünyasının 15. Yüzyılda başlayan ve 18. Yüzyılın sonlarında olağanüstü bir ivme kazanarak devam eden yükseliş sürecidir. Bu süreç bildiğimiz anlamıyla modernliği (*bilimi ve teknolojiyi, ticareti ve kapitalizmi, tarım ve sanayi devrimlerini*) üretmiştir.

İkinci değişim, Amerika Birleşik Devletleri'nin 19. Yüzyılın sonlarında gerçekleşen yükselişidir. ABD, sanayileşmenin akabinde, imparatorluk Roma'sından beri diğer tüm ülkeler arasında olası muhtemel ittifak seçeneklerinden bile daha güçlü bir ülke haline gelmiştir.

Üçüncü büyük güç değişimini günümüzde yaşamaktayız. Bu değişime "*diğerlerinin yükselişi*" denebilir. Geride bıraktığımız çeyrek asırda, dünyanın her yerinden ülkeler bir zamanlar hayal bile edilemeyecek oranlarda ekonomik büyüme yaşamaya başladı.

Etrafınıza bakın: Bugün dünyanın en yüksek binası Dubai'de, dünyanın en zengin insanı Meksikalı; halka açık en büyük şirket Çin'de; dünyanın en büyük uçağı Rusya'da ve Ukrayna'da yapıldı; en büyük rafineri Hindistan'da ve en büyük fabrika yine Çin'de. Bir numaralı kumarhane Las Vegas'ta değil: Macao'daki yıllık kumar gelirleri Vegas'inkinin de üstünde.

Gücün, devletlerden başka aktörlere doğru dağılması çağımıza özgü bir durumdur. Birçok devlet dışı aktör de yükselen "diğerleri"nin içindedir. Güç, ulus devletlerden aşağı yukarı, sağa sola, her yöne dağılıyor. Böylesine bir atmosferde ulusal gücün geleneksel uygulamaları, hem iktisadi hem askeri anlamda daha az etkili oluyor.

İHTİYAÇ DUYULANDAN FAZLASI

Savaşlar ve organize şiddet olayları, son yirmi yılda çarpıcı bir şekilde geriledi. Maryland Üniversitesinden Robert Gurr ve bir grup akademisyen verileri dikkatlice gözlemledikten sonra şu sonuca vardılar: "*Küresel savaşın boyutu 2004'ün sonunda % 60'dan fazla gerileyerek, 1950'lerden beri görülen en düşük seviyeye ulaştı.*"

Şiddet, Soğuk Savaş yılları boyunca durmadan arttı-1950'lerden 1990'ların başına kadar 6 kat-ama bu gidişat Sovyetler Birliği'nin dağılmasından hemen önce, 1991'de zirve yaptı ve "*Soğuk Savaş'tan sonraki ilk 10 yılda ülkeler arasındaki savaşın boyutu yaklaşık olarak yarı yarıya azaldı.*" Harvard'ın bilge profesörü Steven Pinker'a göre, "*bugün büyük ihtimalle insanlığın en barışçıl zamanlarında yaşıyoruz.*"

Terörist saldırıların azaldığı Irak'ta, El Kaideyi zayıflatan bir karışıklık ortaya çıktı. Fetvalarında ve diğer açıklamalarında sadece "Haçlıları" ve "Yahudileri" hedef alan El Kaide, Şiiilere karşı bir söylem geliştirmemişti.

Ama Irak sorunu işleri değiştirdi. El Kaide Sünnilerden destek almanın yollarını ararken tamamen Sünni bir dünya görüşünü benimseyerek Şii karşıtı bir gruba dönüştü.

Sünniler ve Şiiiler arasındaki ayrılık İslam dünyasındaki bölünmelerden sadece biridir. Radikal İslamcı grupların karıştığı çatışmalar sürüyor ama bunlar genellikle küresel emellerden ziyade, özel yerel durumlarla alakalı çatışmalardır.

Köktendinci İslam, ideolojik düzeyde, dünyanın dört bir yanından ülkelerin benimsediği Batı merkezli modernliğe karşı herhangi bir alternatif sunamıyor. ABD istihbarat teşkilatlarının en iyi tahminlerine göre, bugün Avrupa nüfusunun % 3'nü oluşturan Müslümanların sahip olduğu bu oranın 2025'te % 5-8 aralığına çıkması, daha sonra da muhtemelen bu seviyede kalması bekleniyor.

Ülkeleri yeni bir fikir birliğine iten siyasal ve ekonomik faktörlerin yanı sıra, gelişen teknolojik yenilikler de onları benzer bir yöne itti. Haberlerin anında iletilmediği, 1970'lerin o karanlık günlerini bugün tekrar hatırlamak zor. Ama 1990'da herhangi bir yerde gerçekleşen bir olay-

Doğu Berlin, Kuveyt, Tiananmen Meydanı- her yere gerçek zamanlı olarak aktarıldı. Haber deyince aklımıza genelde siyasi haber gelir. Ancak Fiyatlar da bir nevi haberdir. Fiyatları anında ve anlaşılabilir bir şekilde tüm dünyaya iletme yeteneği verimlilikte yeni bir devrimi tetikledi. Günümüzde ürünlerin fiyatlarının internet üzerinden birkaç dakika içinde karşılaştırılması rutin hale geldi. Yirmi yıl önce, anlık fiyat karşılaştırılması çok zor olduğundan-farklı yerlerde veya farklı zamanlarda farklı fiyat istismarı gibi- ara kazançta büyük paralar dönüyordu.

Thomas Friedman'ın meşhur formülasyonunda iletişim olanaklarının genişlemesinin anlamı, **dünyanın** daha derinlemesine bağlanıp **“düz” hale gelmesiydi.**

15.yüzyılda büyük gemilerin gelmesiyle birlikte, mallar mobil hale gelmişti. 17. Yüzyılda modern bankacılık sermayeyi mobil hale getirdi. 1990'larda ise emek mobil hale geldi. İnsanların işlerin olduğu yere gitmesi şart olmasa da işler insanların olduğu yere gidebilirdi. Ve gittiler; Hindistan'daki programcılara, Filipinler'deki telefon operatörlerine ve Taylan'daki radyologlara... Mal ve hizmetlerin taşıma maliyetleri yüzyıllardır düşmekte.

Asya dışından iki temsili ülkedeki büyük değişime bakın: Yirmi yıl önce Brezilya ve Türkiye çok yavaş büyüyen, enflasyonun başını alıp gittiği, borçların sürekli döndürüldüğü, özel sektörün durgunlaştığı, siyasi sistemin kırılğan olduğu, “gelişmekte olan” tipik ülkeler olarak değerlendirilirdi. Bugünse her ikisi de iyi yönetiliyor ve tarihsel seviyede düşük enflasyonla, güçlü büyüme rakamlarıyla, düşen borç seviyeleriyle, başarılı özel sektörleri ve giderek gelişen istikrarlı kurumlarıyla iftihar ediyorlar. Ama gene de, Brezilya ve Türkiye sorunları hala olan (hangi ülkenin yok ki) ancak yükselişte olan ciddi ülkeler.

Uluslararası düzenin Amerika'ya ve Batı ideolojisine karşı yarattığı başlıca politik zorlukları düşünün. Bu zorlukların kaynağı Ortadoğu'da İran, Latin Amerika'da Venezüella, Avrasya da ise Rusya'dır. Hepsinin yeni keşfedilmiş gücü petrole dayanmaktadır.

Doğal kaynak zengini ülkeler diğerleri büyüdüğü sürece gelişeceklerdir. Bunlar günümüz küreselleşmesinin *ying&yang*'ları. Doğal kaynak zengini tüm ülkeler işe yaramaz değil tabii ki. İyi bir ekonomik yönetim ortamı bazılarının zenginliklerini hiç olmadığı kadar akıllıca kullanmasına yol açtı. Kanada fazlasıyla sorumlu davranarak önemli bir güç konumuna geliyor. Petrol gelirlerinin çoğunun aktığı Basra Körfezi, karının büyük bölümünü İsviçre bankalarına ya da Monte Carlo kumarhanelerine yatırmak yerine (kesinlikle bu da çok yapılıyor), altyapıya ve sanayiye yatırıyor. Dubai; iş dostu, ticari bir merkez, bir Ortadoğu Singapur'u haline geldi. Diğer Körfez ülkeleri şu anda Dubai'nin başarısını taklit etmeye çalışıyorlar. Büyük servetini onlarca yıl yanlış yöneten Suudi Arabistan, yeni petrokimya projelerine 70 milyar dolar yatırarak 2015'te lider petrokimya üreticisi olmayı hedefliyor.

Bolluğun uzun vadede yol açtığı en şiddetli sorun, küresel büyümenin doğal kaynaklara ve çevreye olan etkisidir. Dünyada temiz havanın, içme suyunun, tarım üretiminin ve hayati önem taşıyan daha bir sürü maddenin tükenmekte olduğunu söylemek abartılı olmaz.

20.yüzyılda dünya nüfusu üç katına çıkarken su tüketimi altı katına çıktı. Amerikalılar içmek, yemek pişirmek ve temizlik için günde 400 litreden fazla su kullanıyorlar. Yoksul ülkedeki insanlarsa bugün 40 litre su kullanabildiklerinde kendilerini şanslı sayıyorlar. Şimdiden Afrika ve Ortadoğu'da su üzerine şiddetli çatışmalar patlak verdi.

Milliyetçiliğin yükselişi: Ekonomik servet arttıkça milliyetçilik de artar. Amerikalılar ülkeleriyle haklı gördükleri bir gurur duyarlar-biz buna vatanseverlik diyoruz- ve buna rağmen başkaları kendi ülkeleriyle gurur duyup onu sahiplendiklerinde gerçekten şaşırıp kalırlar.

Hindistan'daki İngiliz egemenliğinin son günlerinde, son İngiliz Genel Valisi Lord Mountbatten, büyük Hintli lider Gandhi'ye döndü ve hiddetle şöyle dedi: “Eğer biz şimdi ayrılırsak kargaşa çıkar!” Gandhi cevap verdi: “Evet, ama bu bizim kargaşamız olacak.”

Genç Çinli bir memurun bana 2006'da anlattığı gibi: “Bizim Sudan'daki diktatörlüğün petrollerine erişmek için desteklediğimizi söylediğiniz zaman, ben de ‘Sizin Suudi Arabistan'daki ortaçağ monarşisine olan desteğinizden nesi farklı?’ diye sordum. İkiyüzlülüğü görüyoruz, sadece henüz dile getirmiyoruz.”

(1) BAK; ozetkitap.com Thomas Friedman “ The World is Flat ” “ Dünya Düzdür ”

Geleneksel olarak IMF her zaman bir Amerikalı, Dünya Bankasıysa bir Avrupalı tarafından yönetiliyor. Eski bir kulübün adetleri gibi duran bu “gelenek” içerideki üyeler için çekici ve eğlenceli görünebilir ama kulüp dışarıdakiler için bağınaz ve acımasızdır.

Yükselen milliyetçilik, ekolojik dengenin giderek bozulması ve emtia zengini parazit uluslar, dünyanın gelecek yıllarda uğraşacağı sorunlar olacak.

Küresel ekonomik krizin kötü sonuçları, bizimle yaşamaya devam ediyor. 2008'deki kırılma 1929'dan bu yana dünyanın en kötü mali çöküşüydü ve Büyük Bunalım'dan beri dünyanın en kötü ekonomik yavaşlamasını başlattı.

Warren Buffet, sorunun esasında gücün her düzeyde yükselmesi olduğunu açıklamıştı. “*Akıllı bir adam için tek yol iflasa gitmek,*” diyordu Buffet.

“*Akıllıca şeyler yaparsan er geç çok zengin olursun. Eğer akıllıca şeyler yapar ve bu gücü kullanırsanız, yol boyunca tek yanlış yaparsanız dahi silinip süpürülebilirsiniz; yani sıfıra sıfır, elde var sıfır. Ama bu gücü etrafınızdaki insanların başarısı için kullandığınızda siz de başarılı olursunuz; balodaki Sindirella gibi. Beyler her zaman iyi görünümlü, müzik daha iyi, eğlence giderek artıyor, ‘Niye ben şamatayı 12’ye çeyrek kala terk etmek zorundayım? 12’ye iki dakika kala ayrılacağım’ diye düşünürsünüz. Ama sorun duvarda saat olmaması. Ve herkesin 12’ye iki dakika kala ayrılacağını düşünmesi.*” Bu, 2008 felaketine nasıl geldiğimizin kısa hikâyesidir.

Borç, bir bakıma tüm hikâyenin merkezindedir. 1980’lerin başından beri, genel olarak gelişmiş ülkeler, özellikle de Amerikalılar ürettiklerinden daha fazlasını tükettiler ve borçlanma yoluyla farkı kapamaya çalıştılar.

Çin’in eski Merkez Bankası danışmanı Yu Yongding, 2008 Eylül’ünün sonlarında “*ABD mali sistemini model olarak elimizden geldiğince iyi kopya etmeye çabalardık,*” diyordu. “*Ansızın, öğretmenimizin mükemmel olmadığını keşfettik. Böylece bir dahaki sefer, mali sistemimizi düzenlerken kendi aklımızı daha fazla kullanacağız.*”

Son Süper Güç

Avrupa askeri, hatta siyasi olarak bile ortak hareket edemiyor. Japonya ve Almanya’nın geçmişleri sakat. Çin ve Hindistan hala gelişme sürecinde.

ABD hala açık ara en güçlü ülke, ancak başka önemli büyük güçlerin yer aldığı ve bütün aktörlerin iddialı ve etkin oldukları bir dünyanın en güçlüsü.

Daha demokratik, daha dinamik, daha açık ve birbirine daha bağlı olan bu melez uluslararası sistem olacak. Onun ne olduğunu söylemektense ne olmadığını söylemek, gelecekte olan devri tarif etmektense geride bırakılanı tarif etmek daha kolay. İşte bu yüzden **“POST AMERİKAN DÜNYA”** diyorum.

Birleşik Devletler’de yıllık ortalama kar büyümesi % 2-3 iken bu rakam yurtdışında yılda % 10-15 seviyelerinde; yani artık post-Amerikan dünyaya uyum sağlamaları gerektiğinin farkındalar, aksi halde kaybederler. S&P’deki 500 şirket, karlarının % 46’sını Amerika dışında elde ediyor, en büyük Amerikan isimlerinin çoğunun kar oranıysa çok daha yüksek. Coca Cola’nın CEO’su Muhtar Kent, Coca Cola’nın gelirinin yaklaşık % 80’i Amerika dışından geliyor ve hatta yabancı ülkelerdeki çalışan oranı daha yüksek. “*Atlanta’daki merkezden yönetilen küresel bir şirketiz,*” diyor Kent.

Kuşaklar sonra tarihçiler bu zaman hakkında yazarken şunu fark edebilirler: 21.yüzyılın ilk çeyreğinde Amerika büyük ve tarihsel amacını başardı ve dünyayı küreselleştirdi ama bu yol boyunca kendisini küreselleştirmeyi unuttu.

BATILI OLMAYAN BİR DÜNYA

Kültür kader mi? Batılı olmayan ülkeler yerinde sayarken Batı Neden ilerledi?

Bu tip sorular asırlardan beri tartışılmaktadır ve düzgün bir cevabı maalesef yoktur.

Eğer kültür her şeyse, Çin ve Hindistan şimdi nasıl açıklanabilir? Onların dikkate değer büyümesi bugün çoğu kez, kendine özgü kültürlerinin zafer şarkıları eşliğinde açıklanıyor. Konfüçyüsçü lük bir zamanlar büyüme için kötüydü, şimdi iyi mi?

Batılı olmayan hemen hemen tüm ülkelerde sivil toplum zayıftı ve hükümete bağımlıydı.

Ortadoğu'nun uzun bir ticari geleneğe sahip olmasına rağmen Moğollar ve Osmanlılar ticareti alelade ve önemsiz gören savaşçı ve aristokratlardan oluşuyordu. Tarihçiler, Hindu inanç ve uygulamalarının gelişmeye engel olduğunu özellikle not almışlardır.

Paul Kennedy şöyle iddia etmektedir: *“Hindu dininin Katı kurallarının hiçbir esnekliğinin olmaması modernleşmeye engel oldu: Kemirgenler ve böcekler öldürülemedi, bu yüzden çok miktarda gıda maddesi kaybedildi; ambalajlamayı reddetme ve dışkı hakkındaki sosyal töreler sağlıklı olmayan kalıcı koşullara yol açtı, hiyarcıklı veba için gelişme alanı yarattı; dini gelenekler egemen kılınmaya çalışarak piyasa kısıtlandı. Brahman rahiplerinin Hint yerel yöneticileri üzerinde oldukça etkili bir güce sahip olması, bu gericiliğin en üst düzeyde etkili olduğu anlamına gelir.”*

Kültür kader mi?

Merkezi yönetim Ortadoğu'ya çok sonra geldi. Bölge Osmanlı İmparatorluğu döneminde nispeten gevşek ve merkezîyetçi olmayan bir şekilde yönetildiğinden alışveriş ve ticaret arttı, gelişip serpidi. Mallar, fikirler ve her yerden insanlar serbestçe birbirine karıştı. Ama 20. Yüzyılda “modern” ve güçlü ulus-devletler oluşturma çabası, ekonomik ve siyasi durgunluk getiren diktatörlüklerle sonuçlandı. Toplumsal örgütler marjinalleştirildiler. Arap dünyası güçlü ve zayıf toplumlarla, gelişme düzeyi bakımından hemen her alanda dünyanın diğer ülkelerinden geri kaldı.

Avrupa geniş nehirler, yüksek dağlar ve büyük vadilerle bölünmüştür. Bu topoğrafya birçok doğal sınırlar üretti ve değişik büyüklükte politik toplulukları teşvik etti. 1500 yılında Avrupa, beş yüzden fazla devlete, şehir-devletlere ve prensliklere sahipti.

Asya, tam tersine, uçsuz bucaksız düz arazilerden oluşur. (Rusya'da bozkırlar, Çin'de ovalar) Ordular bu alanlarda çok az direnişle karşılaşarak hızla hareket edebilir. (Çinliler ülkelerini koruyacak, güvenecekleri hiçbir bariyer olmadığı için Çin Seddi'ni yapmak zorunda kaldılar) Bu coğrafya, büyük merkezi imparatorlukların asırlarca güçlerini yitirmeksizin hüküm sürmesine yardım etti.

Avrupa'nın su kanalları aynı zamanda nimettir. Deniz taşıtlarının seferine uygun nehirler, korunaklı koyalara usulca akar. Akdeniz sakindir, birçok limanıyla adeta bir göldür. Bunları Afrika'yla karşılaştırın. Afrika, ikinci en büyük kıta olmasına rağmen çoğu kısmı büyük liman yapmak için uygun olmayan, oldukça sığ ve kısa sahil şeridinde sahiptir. Nehirlerin çoğunun debisi yüksektir; coşkulu ve baş döndürücü bir şekilde akar, bu yüzden gemi seferleri için uygun değildir.

Sömürgeleştirme, bilinenin aksine ülkeler tarafından değil, çoğunlukla şirketler tarafından yapıldı. Avrupa'nın sömürgeleri üzerindeki etkisi zamanla çok büyüdü ve bu etki sömürgelerin hayli ötesine yayıldı.

N. Ferguson İngiltere İmparatorluğu'nun; İngilizce dili, bankacılık, genel hukuk, Protestanlık, takım sporları, sınırlı devlet, temsili hükümet ve özgürlük fikrinin dünyaya yayılmasından sorumlu olduğunu öne sürmektedir.

Batılılaşma

Büyük Petro'dan beri, Batı'nın fikirlerini kendi ülkelerine getirmenin yollarını arayan Batılı olmayanların uzun ve seçkin bir listesi vardır. Bazıları Petro kadar radikal olmuştur. Onların belki de en ünlüsü Kemal Atatürk'tü; 1922 yılında çöken Osmanlı Devleti'nin yönetimini devraldı ve Batı'ya “yetişmek” için Türkiye'nin geçmişini bırakmak ve Batı kültürünü kucaklamak zorunda olduğunu ilan etti. Laik cumhuriyeti oluşturdu, Osmanlı alfabesini Latin alfabesine dönüştürdü, peçe ve fesi yasakladı ve Osmanlı hilafetinin bütün dini temellerini yürürlükten kaldırdı.

Bağımsız Hindistan'ın ilk başbakanı Nehru, ülkesinin “geri kalmışlığına” son vermek için Batı'nın siyasi ve ekonomik yapısını ödünc almak gerektiğine inanmaktaydı. Sömürge sonrası liderler kendilerini siyasi olarak Batı'dan özgürleştirmeye çalıştılar ama yine de modernleşme için Batı'nın yönünü tercih ettiler.

Modernleşme

Samuel P. Huntington olmak üzere, bazı çağdaş bilim insanları, modernleşme ve Batılılaşmanın tamamen ayrı olduğunu savunmuşlardır. Huntington Batı'nın, çağdaş olmadan önce Batılı olduğunu savunmaktadır. Huntington'a göre Batı 8. ya da 9. Asırda belirgin karakterine kavuşmuş ama ancak 18. Yüzyıl dolaylarında "modern" hale gelmiştir.

Modern bir toplum haline gelmek sanayileşmenin, şehirleşmenin, okuryazarlığın, eğitimin ve zenginliğin artan düzeyiyle bağlantılıdır. Bunun tersine, bir toplumu Batılı yapan farklarsa özeldir: Klasik miras, Hıristiyanlık, kiliseyle devletin ayrılması, hukuk kuralı, sivil toplum.

"*Batı uygarlığı*", der Huntington, "*evrensel olduğu için değil, ama eşsiz olduğu için kıymetlidir.*"

Bugün genç ve modern görünen dil İngilizcedir. Dünyanın dört bir yanında hiçbir dil bu kadar geniş alana ve bu kadar derine yayılmamıştır.. Onun en yakın benzeri Orta Çağ'daki Latince'dir ve o da fakir bir dildir. Latince yaygın cehalet döneminde dar bir elit tarafından kullanılmaktaydı ve Batılı olmayan çoğu ülke, Hıristiyan dünyanın bir parçası bile değildi. Bugün dünya nüfusunun hemen hemen dörtte biri, 1,5 milyar insan, belli bir seviyede İngilizce konuşabilmektedir. İngilizcenin yayılma hızı, Avrupa'dan Asya'ya, oradan Latin Amerika'ya, hemen her yerde artmaktadır. Dünyada elektronik olarak depolanmış bilginin yaklaşık % 80'i İngilizcedir.

Şaşkın Gelecek

Diğerlerinin yükseldiği ve Batı'nın küçüldüğü bu dünyanın ne olacağı hakkında düşünürken daima, "*Shakespeare Wallah*" isimli, 1965 yapımı başarılı Hint filmi hatırlarım. Film, sömürge sonrası Hindistan'ında, tuhaf ve hüzünlü bir gerçekle karşılaşan gezgin bir Shakespeare oyuncu ekibi hakkındadır. Daha önce onların gelişini dört gözle bekleyen birçok okul, kulüp ve tiyatro onlara karşı hızla ilgilerini yitirmektedirler. İngiliz sahipler gitmiştir ve artık Shakespeare'den etkilenecek kimse kalmamıştır. Ortaya çıkmıştır ki Shakespeare için olan aşırı istek, doğrudan doğruya Hindistan'daki İngiliz idaresiyle ilgilidir. Kültür, gücü takip eder...

Hindistan'a özgü kitle kültürü olan Bollywood bir tür kültürel melezdir. Çünkü bir bakıma, kitle kültüründe dünyanın lideri ve belki de fikir babası olan ABD'den ödünç alınmıştır. Birçok Hollywood filmi, Amerikan klasiklerinin içine beş on şarkı yerleştirilip ince bir şekilde maskelenmiş yeniden çevrimidir.

Girmekte olduğumuz dünya da Bollywood'a benzeyecektir. O modern- ve dolayısıyla güçlü bir şekilde Batı tarafından şekillendirilmiş-olacaktır ama aynı zamanda yerel kültürün önemli öğelerini de koruyacaktır.

Bugün dünyanın dört bir yanındaki insanlar, kendi yerli etkilerini modernlik üzerine bina ederek daha mutlu oluyorlar. Yerel ve modern olan, küresel ve Batılı olanla yan yana büyüyor. Çince rock, Batılı rocktan daha fazla satıyor. Uzun süre Amerikan filmlerinin egemen olduğu Fransa ve Güney Kore, şimdi kendi büyük film sanayilerine sahipler.

Küreselleşmenin ilk safhasında herkes CNN izliyordu. Buna ikinci safhada BBC ve Sky News katıldı. Şimdi, her bir ülke, El-Cezire'den El-Arabiya'ya; Yeni Delhi'nin NDTV'sine ve Aaj Tak'ına kadar CNN'in kendi dillerindeki sürümünü üretiyor.

Modernlik, Batı'nın yükselişiyle birlikte gelmiştir; bu sebeple Batı'lı bir çehre kazanmıştır. Ancak, modern dünya genişledikçe ve dünyanın daha çoğunu kuşattıkça modernlik erime potası haline gelmektedir.

Gelecek modern mi yoksa Batılı mı olacak? sorusu, görüldüğünden daha karmaşıktır. Basit cevap "evet"tir. Karmaşık olansa bazı belli başlı ülkelere bakarak onların mazisini, şimdiki durumunu; kültürlerini ve adetlerini; Batı'ya nasıl uyum sağlayıp modernleştiklerini anlamaktır.

Dünya, Çin'e ve Hindistan'a farklı bakmaktadır ve bunun basit sebebi sadece onların kim oldukları değil, aynı zamanda nerede bulduklarıdır. Dünyada cereyan eden büyük değişim, kültürde de olmakla beraber, daha çok güç hakkındadır.

MEYDAN OKUMA

Amerikalılar güzelliğe hayran olabilirler ancak; büyüklük karşısında tam anlamıyla gözleri kamaşır.

Avrupalılar karmaşıklığı tercih ederken Japonlar küçüklüğe çok değer verirler. Bu yüzden Çin, Amerikan zihnini son derece uğraştırır. Ölçüleri, ABD'ninkini cüce bırakır. 1,3 milyar nüfusuyla Amerikan nüfusunun dört katıdır.

Napolyon'un büyük olasılıkla ona atfedilmiş ünlü bir sözüdür: “Çin uyusun, zira uyandığında dünyayı sallayacaktır.” Çin neredeyse iki yüz yıl pasif kalarak ve diğer süper devletlerin kendi emellerini gerçekleştirdiği bir arenada çok az çalışarak sanki Napolyon'un öğretisini takip ediyordu.

Tarihçiler 20.yüzyılın son on yıllık dilimine baktıklarında 1979 yılını doruk noktası olarak görebilirler. Süper bir güç olan Sovyetler Birliği o yıl, mezarını kazar gibi Afganistan'ı işgal etmiş, yine aynı yıl Çin, ekonomik reformlarını başlatmıştı.

Çin Komünist Partisinin 11. Merkez Komite toplantısında henüz yetki almamış parti yöneticisi Deng Xiaoping, modern Çin tarihinin en önemli söylevi olacak konuşmasını yaptı ve ekonomik gelişmelere odaklanan rejimin yoluna, ideolojinin değil gerçeklerin kılavuzluk etmesi gerektiğini ileri sürdü. Deng, “**Kedinin siyah ya da beyaz olması fark etmez; fare yakalayabildiği sürece iyi bir kedidir.**” demişti. İşte o zamandan beri, pragmatik bir modernleşme yolunda kıyasıyla ilerleyen Çin'in yaptığı da tam bu olmuştur. Çin neredeyse otuz yıldır her yıl % 9'un üzerinde büyümektedir ki bu da yazılı tarihte, bu büyüklükteki bir ekonomi için görülmemiş bir orandır.

Sanayi devriminin zirvesindeyken İngiltere “dünyanın atölyesi” olarak isimlendirilmişti. Bu unvan bugün Çin'e aittir. Çin dünyanın fotokopi makinelerinin, mikro dalga fırınlarının, DVD oynatıcılarının ve ayakkabılarının da üçte ikisini üretmektedir. Çin aynı zamanda gerek ürün gerekse insan olsun uluslararası markalara da çok açıktır. Bugünün yeni Çin'ini tanımlayan gösterişli, devasa binaların çoğu yabancı mimarların eseridir. Çin'in olimpiyat açılış törenlerinde dünya sahnesine çıkışını yöneten kişi olarak Pekin, Amerikalı Steven Spielberg'i seçmiştir.

Çin, Batı'nın iki yüz yıllık sanayileşmesini otuz yıla sıkıştırmıştır. Her gün on binlerce kişi tarihte hiç görülmemiş bir şekilde köylerden şehirlere, çiftliklerden fabrikalara, batıdan doğuya taşınmaktadır. Bu insanlar sadece coğrafi olarak taşınmamakta, aynı zamanda geride bir aile, sınıf ve tarih bırakmaktadır.

Sonuç olarak, Çin'i eşsiz kılan, çeşitli faktörlerin bir birleşimidir. Dünyanın en büyük ülkesi, en hızlı büyüyen büyük ekonomisi, en büyük üreticisi, ikinci en büyük tüketicisi, en büyük tasarrufçusu ve neredeyse ikinci büyük askeri harcama sahibidir. Çin belki dünyanın süper gücü olarak Amerika'nın yerini alamayacak ve tüm alanlarda egemen olmak şöyle dursun, Amerika'yı on yıllarca süre içinde herhangi bir boyutta-askeri, siyasi ya da ekonomik olarak- geçemeyecektir. Ama yavaş yavaş dünyanın en önemli ikinci ülkesi haline gelmektedir, tabii uluslararası sisteme tamamen yeni bir boyut katarak.

Günümüz Japonya ve Almanya'sı dünyanın en büyük ikinci ve üçüncü ekonomileri oldular. Siyasette ve askeriyede önemli oranda pasif kaldılar. Çin şu ana kadar çok az bir aksamayla hak ettiği yere gelmiştir. Gelişmelerin ilk on yılında, 1980'lerde Çin'in gerçek bir dış politikası yoktu. Ya da kesin bir ifadeyle, büyüme stratejisi Çin'in en büyük stratejisiydi. Çin gelişmesinin önemli bir anahtarı olarak Amerika ile iyi ilişkiler kurdu; bu kısmen dünyanın en büyük pazarına ve en ileri teknolojisine ulaşmak istediği içindi.

Tanrı ve Dış Politika

Pew'in 2007'de yaptığı “*Küresel Tutumlar Araştırma*”sında, kişinin ahlaklı olmak için Tanrı'ya inanmak zorunda olup olmadığı sorulduğunda, Amerikalıların önemli bir çoğunluğu (% 57) evet dedi. Bununla birlikte Japonya ve Çin'de büyük çoğunluk “hayır” dedi. Çin'de bu rakam ezici bir çoğunlukla % 72 oldu.

Burada belirtilmesi gereken, bu ülkelerin hiçbirinin ahlaksız olmadığıdır; hatta eldeki tüm somut deliller tam tersini göstermektedir ama iki ülkede de insanlar Tanrı'ya inanmamaktadırlar. Bu durum Batı'da birçok kişiyi şaşırtabilir ama uzmanların iyi bildiği bir gerçektir. Ortaya bir düzine, uyulması zorunlu somut ahlak kuralları koyan Doğu Asyalılar, dünyanın bir yaratıcısı olduğuna inanmamaktadır. Semavi dinler (Musevilik, Hristiyanlık ve İslam) Çin uygarlığına yabancısıdır. İnsanlar bazen Çin'in dinini Konfüçyüsçülük olduğunu söylerler.

Ama ünlü bir bilim insanı olan Joseph Needham'ın dediği gibi, “eğer dini ‘yüce yaratıcı ilah inancı’ olarak tanımlarsan, Konfüçyüsçülük bir din değildir.” Konfüçyüs bir öğretmendi; hiçbir şekilde peygamber ya da kutsal bir kişi değildi.

Voltaire, *Felsefe Sözlüğü*'nde onu şöyle tanımlar: “Batıl inanç yok, anlamsız mitler yok, akli ve doğayı aşığılayan dogmaların hiçbiri yok.” Daha sonraki dönemlerde Kant, Konfüçyüs'ü “**Çinli Sokrates**” olarak adlandırmıştır.

Tanrı'nın dış politikayla ne işi olabilir? Tarihsel olarak Hıristiyanlık ve İslamiyet'e bağlı ülkeler, görüşlerini yaymak ve insanları kendi inançlarına döndürmek için onları etkilemeye çalışmışlardır. İngiltere, ABD, Fransa, Suudi Arabistan ve İran gibi birbirinden çok farklı sayıda farklılık gösteren ülkelerin dış politikasında *misyonerlik ruhu* çok belirgindir.

Kültür bir vakum içinde var olmaz. Çin'in geçmişi ve DNA'sı modern tarih tarafından biçimlendirilmiştir. Çinliler Batı rasyonelliğini birçok alanda adapte etmişlerdir. Bazı Çinli dış politika analizcileri-Protestan inancını kabul edenler değil ama Çin politikasına daha büyük bir amaç ve değer anlayışı aşlamak isteyen Batılı görünüşleriyle Çinliler-kendilerini “*Hıristiyan Konfüçyüs*” diye niteliyorlar.

Saklamak İçin Fazla Büyük

Çin kendini barışçıl gelişmeyi amaçlayan bir ülke olarak görmektedir; tutumu da alçak gönüllülük, başka devletlerin işine karışmama politikası ve herkesle iyi ilişkilerle belirginleşmektedir.

Siyaset bilimcisi R. Gilpin'in de dikkate aldığı gibi, bir ulusun gücü artarken “*Çevresini de kontrol altına alması eğiliminde olacaktır. Kendi, güvenliğini arttırmak için, politik, ekonomik ve toprak kontrolünü arttırmaya ve uluslararası sistemi kendi çıkarları doğrultusunda değiştirmeye çalışacaktır.*” Burada önemli olan, büyük güçler tarih boyunca kendilerini her zaman iyi niyetli görmüşler ama giderek genişleyen ilgi alanları onları koruyup kollayan biri gibi hareket etmeye zorunlu kılmıştır.

Çin çoğu zamanını, enerjisini ve dikkatini verdiği Asya'da daha ustaca davranmış; daha iyi diplomasi ve daha ılımlı güç kullanmıştır. Yetenekli diplomasisiyle, son yirmi yılda devrim yaratan bir Çin'in; Güney Kore, Endonezya ve Singapur dahil birçok Doğu Asya ülkesiyle 1980'lerde ilişkisi bile yoktu. 2007 yılı boyunca Güney Doğu Asya Ülkeleri Birliği'yle (ASEAN) ortak tatbikatlar gerçekleştiren Çin'in, aynı yıl yapılan bir anketle, geleneksel ABD müttefikleri olan Tayvan ve Endonezya gibi ülkelerde dahi, halkın ABD'den daha çok güvendiği bir ülke olduğu ortaya çıkmıştır. Hatta Avustralya'da bile Çin ve ABD arasında bir denge oluşmuştur.

Ejderha ve Kartal

Çin'in dış politikası pek çok değişik pratik nedenlerden dolayı otuz yıldan bu yana ABD'yi memnun etmek üzerine kurulmuştur. Bu ilk olarak Sovyet karşıtı bir stratejiydi, daha sonra pazar ve reformlar için istekler olarak ortaya çıktı ve ardından Tiananmen Meydanı olayları sonrasında ülkeyi ıslah etmek, Dünya Ticaret Örgütü'ne üyelik ve son olarak da Pekin Olimpiyatları olarak kendini gösterdi. Ama Çin'in genç elitleri gitgide daha iyi biliyorlar ki ülkelerinin birçok açıdan kendini Washington'a rakip olarak düşünmeye ihtiyacı var.

Çin 2008 yılının Eylül ayında artık büyük miktarlarda ABD hazine bonusu almayan Japonya'yı geride bırakarak Amerika'nın en büyük alacaklısı oldu. (*Çin, tahsil edilmemiş tüm hazine bonolarının % 10'unun elinde olmasıyla, muhtemelen Amerika'nın en büyük alacaklısı*) Çin şimdi, Sam Amca'nın imzasını taşıyan, dünyanın en büyük borç senedi koçanını elinde tutuyor.

Aşırı tasarruf da aşırı tüketim gibi bir sorundur. Harvard'lı ekonomist Dani Rodrik, bu kadar çok parayı üretken yatırım yerine yurtdışına göndermenin Çin'e maliyetinin bir yıldaki GSYİH'nin kabaca % 1 puana ya da yıllık 40 milyar dolardan fazlaya mal olduğunu tahmin ediyor. Çin'in borç vermesi, ABD için aynı zamanda büyük çapta bir canlandırma programına yol açtı.

Tarihçi Nial Ferguson'un yazdığı gibi, “*Bugünkü büyük soru **Cimerika**'nın (Çin+Amerika) birlikte kalıp kalmayacağı ya da bu krizlerden dolayı dağılıp dağılmayacağıdır. Eğer birlikte kalırlarsa, ormandan bir çıkış yolu görebilirsiniz. Eğer bölünürlerse, küreselleşmeye elveda diyelim.*”

Çin'in mallarını satabilmesi için Amerikan pazarına ihtiyacı vardır; Amerika'nın da borçlarını finanse edebilmesi için Çin'e.

Amerikan siyasi elitleri Çin'e karşı nasıl bir yaklaşım olmalı meselesini düşünürken gözlerini Çin'in çok yakınındaki diğer bir yükselen güce dikmiştir: **HİNDİSTAN**'a.

MÜTEFERRİK

Hindistan, geçtiğimiz on beş yıl içinde Çin'in ardından dünyanın en hızlı büyüyen ikinci ülkesi oldu ve önümüzdeki on yıl içinde de bu hızlı büyümeyi sürdürme yolunda görünüyor.

Çin'in yükselişi hâlihazırda açık bir gerçeklikken Hindistan'ınki halen geleceğe ait bir hikâyledir. Kişi başına düşen GSYİH'sı hala yalnızca 1.200 dolardır. Ama bu gelecek oldukça yakındır. Golden Sachs'ın BRIC araştırması 2017'ye gelindiğinde Hindistan ekonomisinin İtalyan ekonomisiyle eşit büyüklüğe ulaşacağını, 2023'de ise İngiltere'ninkini yakalayacağını öngörmektedir. Hindistan ekonomisi 2040'ta dünyanın üçüncü büyük ekonomisi olacaktır.

Aşağıdan Yukarı

Hindistan'da birkaç Silikon Vadisi olabilir ama aynı zamanda içinde üç Nijerya da bulunmaktadır, yani günlük 1 doların altında yaşayan 300 milyondan fazla insan. Dünyadaki fakirlerin % 40'ına ve dünyadaki ikinci büyük HIV pozitif nüfusuna ev sahipliği yapmaktadır.

Hindistan değişmektedir. Kitlel fakirlik bir gerçek olsa da yeni ekonomik canlılık her şeyi yerinden oynatmakta ve bu, gecekondularda bile hissedilmektedir.

Hindistan'daki büyüme, hükümet nedeniyle değil, hükümete rağmen gerçekleşmektedir. Yukarıdan aşağı değil; kaotik, dağınık ve çoğunlukla plansız bir biçimde, tabandan yukarıyadır.

Hindistan'ın günümüzdeki en belirgin özelliği girişimciler, yöneticiler ve işbilir bireylerden olan büyük ve gelişen insan sermayesidir. Bu kişilerin sayısı, modernitenin dili İngilizceye sahip oldukları için hiç kimsenin hayal edemeyeceği kadar hızlı artmaktadır. İngilizlerin ülkeye bıraktıkları en çarpıcı miras belki de bu olmuştur.

Hindistan'ın GSYİH'sının % 50'si hizmetler, % 25'i endüstri ve % 25'i tarımdan oluşmaktadır. Bu görüşe uyan sadece iki ülke daha vardır: kitlel endüstrileşmesinin ilk aşamasını aşmış post endüstriyel ekonomiye geçiş yapan orta gelir grubundaki Portekiz ve Yunanistan.

Hindistan reformlara Çin'den sonra başlamasına rağmen Tata, Infosys, Ranbaxy ve Reliance gibi dünya çapında çok daha fazla şirket sahibidir.

Devletin Gerekliliği

Hindistan'ın siyasal sistemi İngilizlerin bundan 200 yıl önce oluşturdukları kurumlara çok şey borçludur. İngilizler, Asya ve Afrika'nın birçok yerinde kısa bir süre kalmışlardır. Hindistan'daysa yüzyıllar boyu kalmıştır.

Hindistan'da devlet bazı alanlarda başarılı olduysa da diğer birçok alanda da başarısız oldu. Hindistan, 1950'lerde ve 1960'larda kapitalizm ve komünizm arasında "karma" bir ekonomik durum yaratarak modernleşmeye çalıştı. Ortaya çıkan sonuç, aşırı düzenlenmiş ve elleri kolları bağlanmış bir özel sektörle verimsiz ve yozlaşmış devasa bir kamu sektörü oldu.

Ülkeleri yalnızca gelir açısından değil; sağlık, okur-yazarlık ve benzeri ölçütlere göre değerlendiren Birleşmiş Milletler İnsani Gelişmişlik Endeksindeki Hindistan'la ilgili değerlendirme belki de en iç karatıcı olandır. Hindistan; endekste 169 ülke içinde Suriye, Sri Lanka, Vietnam ve Dominik Cumhuriyeti'nin ardından 119'uncu sıradadır. Kadınların okur-yazarlık oranı % 48'dir.

Fakirlik, feodalizm ve cehaletin kol gezdiği bir ülkede demokrasinin bazı yönleri de tartışmaya açık sayılır. Hindistan'daki demokrasi de genellikle çoğunluğun değil toprak sahipleri, güçlü kastlar, zengin çiftçiler, hükümet sendikaları ve yerel eşkıyalardan oluşan örgütlü azınlıkların iradesi olarak anlaşılır. (Hindistan Parlamentosu üyelerinin neredeyse beşte biri zimmetine para geçirme, tecavüz ve cinayet gibi birtakım suçlamalarla itham edilmektedir.)

Hindistan'ın ilk başbakanı Nehru, Harrow ve Canbridge'de bir İngiliz centilmeni gibi yetiştirilmiş, sık sık seyahat ederek birçok kitap okumuş ve dünyadaki olaylara ilişkin birçok yazı yazmıştır. Nehru, 1947'den 1964'e kadar olan başbakanlığı süresinde aynı zamanda dış işleri bakanlığı da yapmıştır. Nehru, bir idealist ve hatta bir ahlakçıydı. O, bağlantısızlık taraftarıydı ve Soğuk Savaş'a karşıydı. Akıl hocası Gandhi ise yılmaz bir pasifistti. "Göze göz, dişe diş" diyordu Gandhi son derece yanlıştır "bir bakmışınız sonunda tüm dünya kör ve dişsiz kalmış."

Kartal ve İnek

Birçok Amerikalı, Hindistan'ın, en azından bir ölçüye kadar dünyadaki en Amerikan yanlısı ülke olduğunu öğrendiğinde şaşıracaktır.

Yurtdışındaki Hintliler ana vatanı dışa açmak için önemli roller oynamışlardır. Hindistan'a para, yatırım fikirleri, küresel standartlar ve en önemlisi Hindistanlıların her şeyi başarabilecekleri düşüncesiyle geri dönmektedirler. Bir parlamenter, Gandhi'ye "Hindistanlılar neden kendi ülkeleri dışında her yerde başarılı olabiliyorlar?" diye ünlü bir soru sormuştur. Amerika'da en yüksek zirvelere tırmanan Hintlilerin hikâyeleri, Hindistan'da gurur ve haz yaratmaktadır. Amerikalılarsa, Amerika'daki Hindistanlılarla olan olumlu tecrübeleri nedeniyle Hindistan'ı kucaklamaya hazırdır.

Hindular, Konfüçyüsçülerinki gibi bir Tanrı'ya inanmazlar. Bunlardan *yüz binlercesine* inanırlar. Hinduizm'in her tarikatı ve tarikatların ayrı kolları kendi tanrı, tanrıça veya kutsal varlığına tapar. Her aile kendi Hinduizm yorumunu türetir. Burada imansızlık veya iman diye bir şey yoktur, çünkü temel bir inanç, bir doktrin veya emirler dizgesi bulunmamaktadır.

Hinduizm'in özümseyici güçlerinin en çarpıcı örneği Budizm'le kaynaşmasında görülebilir. Buda Hristiyan'dı ve Budizm Hindistan'da kuruldu ama ülkede günümüzde neredeyse tek bir Budist yoktur. Bunun nedeni Budizm'in yasaklanması değildir. Aslında bunun tam tersine, Hinduizm Budizm'in mesajını öylesine içselleştirmiştir ki yalnızca bu inancı kuşatmıştır. Günümüzde bir Budist olmak istiyorsanız, Budizm'in ortaya çıktığı yerden binlerce mil öteye; Kore, Endonezya ve Japonya'ya gitmeniz gerekecektir.

Semavi bir anlayışla bakarsak Hinduizm gerçek bir "din" değildir; buna karşın cevaplardan çok soruların olduğu gevşek bir felsefedir. Tek belirgin ilke, *belirsizliktir*.

Halen büyük çoğunluğu Hindu olan Hintli işadamları, ticaret ve alışverişin olduğu hemen her atmosferde başarılı olabilir. Hintli tüccarların başarılı olmak için Amerika, Asya ya da Doğu Asya olsun, hemen her ülkede yaşayabilirler. Evlerinin bir köşesine ibadet veya meditasyon için küçük bir idol koyabilecekleri her yerde Hinduizm duyguları tatmin olacaktır. Budizm'de olduğu gibi Hinduizm de farklılıkları hoş görür ve aynı zamanda onları özümser.

Nükleer Güç

2007 yılında nükleer bir anlaşma için işbirliği öneren Washington, Hindistan'la olan ilişkilerini daha üst düzeye taşımıştır. Bu, politika koridorlarını ilgilendiren bir konu olarak görülebilir, ancak nükleer iş büyük bir iştir. Başarılı olursa stratejik oyun sahasını değiştirerek Hindistan'ı geri dönülemez bir biçimde dünyadaki temel oyuncuların birisi haline getirecek; tartışmalı nükleer statüsünü normalleştirecek; ABD ile olan ortaklığını pekiştirecek ve Hindistan'ı, nükleer kulübün diğer üyeleri olan Amerika, İngiltere, Fransa, Rusya ve Çin'in arasına yerleştirecektir.

Ekonomik bir bakış açısıyla bakarsak, nükleer güç Hindistan için o kadar hayati bir öneme sahip değildir. Hindistan'ın enerji için gerekli sivil nükleer teknolojiler erişimini sağlayabilir ama bu, ülkenin bütüncül kalkınma stratejisinde ufak bir parçayı oluşturmaktadır. Ancak Hindistan'ın nükleer tutkusu, ulusal gurur ve jeopolitik stratejiden doğmaktadır.

Coğrafi Bir Söylem

Hindistan'ın çeşitliliği dört bin yıllıktır ve kültür, dil ve gelenek bağlamında ta derinlere kök salmıştır. Burası, yüzyıllar boyu birbirinden ayrı olan prenslikler, krallıklar ve devletlerin birikimi 17 dil ve 22 bin diyalektin yaşadığı bir ülkedir.

İngilizler Hindistan'ı 1947'de terk ederken yeni yönetim rüşvet, tehdit ve hatta askeri güç kullanımı yoluyla beş yüzden fazla yöneticiyle uzlaşmak durumunda kalmıştır. Hindistan Ulusal Kongresinin 1970'deki çöküşünden sonra, Hindistan'da hiçbir parti ulusal bir iz bırakmamıştır. Son yirmi yıldır kurulan her bir hükümet, ortak çok az şeyleri olan küçük bölgesel partilerin kurduğu koalisyonlardan oluşmuştur.

Çin ve Hindistan arasında bir yarış eğer yaşanmışsa da artık bitmiştir. Çin ekonomisi Hindistan ekonomisinden yaklaşık dört kat daha büyüktür ve halen daha hızlı bir biçimde büyümektedir. On yıllar içinde her iki ülkenin de gidişatları güçlü ve sürekli dramatik kaymalar yaşamadığı sürece Hindistan'ın Çin'i yakalaması zor görülmektedir.

Daha olası bir senaryoya göre Çin her zaman Hindistan'ın önünde kalacaktır. Ancak Hindistan halen sahip olduğu; büyüyen devasa bir ekonomi, çekici siyasal bir demokrasi, canlı bir hoşgörü ve sekülerizm modeli, hem Doğu hem de Batı'nın bilgisi ve Amerika ile özel bir ilişki gibi avantajlarına yatırım yapabilir; eğer bu güçleri harekete geçirebilir ve kendi lehine kullanabilirse dünyanın ikinci, üçüncü veya dördüncü büyük gücü olabilir.

Bugün Hindistan'da tanıklık ettiğimiz şey, ABD'nin 19.yüzyıl sonlarındaki halidir.

AMERİKAN GÜCÜ

Biz Amerikan rüyasının bugününü konuşuyoruz ama dünyada ondan önce baştan sona kopya edilen, hayran olunan, izlenen bir "İngiliz yaşam tarzı" vardı. İngiltere, tartışmasız, insanlık tarihinde kültürün en başarılı taşıyıcısı olmuştur.

İngiltere'nin Geçmişi

Tarihçiler, Londra'nın talihini değiştirmek için ne tür dış politikalar uyguladığını açıklayan yüzlerce kitap yazmıştır. Bazıları keşke Boer Savaşı'ndan kaçınmış olsaydı; başkaları, keşke Afrika'dan uzak dursaydı, der. Niall Ferguson, kışkırtıcı biçimde, İngiltere I. Dünya Savaşı'ndan uzak durmuş olsaydı (*ve İngiltere katılmadan bir dünya savaşı çıkmayabilirdi*), o büyük güç, konumunu korumayı başarabilirdi diye iddia ediyor.

Bu akıl yürütmenin birazı gerçek (I. Dünya Savaşı İngiltere'yi batırdı) ama tarihe başka bir açıdan bakarak olayları uygun tarihsel bağlamına koymak gerek. İngiltere'nin geniş imparatorluğu özgün koşulların ürünüydü. Merak edilen İngiltere'nin inişe nasıl geçtiği değil, egemenliğinin nasıl bu kadar uzun sürdüğüdür. İngiltere'nin elini nasıl oynadığını anlamak, zamanla zayıflayan birinin, Amerika'nın, ilerdeki yolunu aydınlatmaya yardım edebilir.

İngiltere'nin gerçek zirvesi, 1845'le 1870 yılları arasındaydı. İngiltere o zaman (1897) küresel GSH'nın % 30'dan fazlasını ürettiyordu. Enerji tüketimi Rusya'nın 155 katı; Prusya ve Birleşik Devletler'in 5 katıydı. Dış ticaretinin beşte ikisi dünya ticaretinin beşte birine tekabül ediyordu. Ve bunların hepsini dünya nüfusunun yalnızca % 2'siyle başarıyordu.

Birleşik Devletler 1870'lerin sonlarında, endüstriyel ölçülerin çoğunda İngiltere'ye eşitlendi; 1880'lerde gölgede bıraktı ve bu tarihten 15 yıl sonra Almanya da aynı duruma geldi. Amerikan ekonomisi, I. Dünya Savaşı'na kadar İngiltere'nin iki katıydı.

Gücü ölçmenin kuşkusuz birçok yolu vardır. Londra siyasal olarak, I. Dünya Savaşı zamanında hala dünyanın başkentiydi.

Kötü Ekonomi, İyi Politika

İngiltere, ekonomik egemenliğini kaybettikten sonra iyi bir diplomasi ve akıllı bir stratejik bakış açısının birleşimi sayesinde dünyanın süper gücü pozisyonunu onlarca yıl sürdürdü. Londra, güç dengesinin kaydığını görür görmez, etkisi onlarca yıl sürecek kritik bir karar aldı: Amerika'yla yarışmak yerine, kendini onun yükselişine uyarlamayı seçti.

II. Dünya Savaşı, İngiliz ekonomik gücünün son çivisiydi. (1945'te, Amerikan GSYİH'sı İngiltere'nin on katıydı.) 1945 yılını Şubat ayında düzenlenen Yalta Konferansı'nda Stalin, Roosevelt ve Churchill'in fotoğrafları bir bakıma yanıltıcıydı. Yalta'da, "büyük üç" yoktu. "Büyük ikili"ye ek olarak kendisini ve ülkesini oyunda muhafaza edebilen parlak bir siyasal girişimci vardı; İngiltere bu yüzden, 20. Yüzyılın sonlarına kadar büyük güç olmanın pek çok özelliğini korudu.

Kuşkusuz, bunun bir bedeli oldu. Amerika, Londra'nın borçlarına karşılık; Kanada, Karaippler, Pasifik ve Hint Okyanusu'nda düzinelerce İngiliz üssünün yönetimini devraldı. Parlamento üyelerinden biri "İngiliz İmparatorluğu, Amerikan tefecilerine yalnızca umudumuzu verdi." demişti. Seçkin tarihçi Toynbee ise, Amerikalıların "Eli Rusya, Almanya veya Japonlardan çok daha hafif olacak ve sanırım bunlar alternatiflerdir." diyerek teselli etti.

Esas nokta, İngiltere'nin küresel büyük bir güç olarak kötü politikadan değil, kötü ekonomisinden dolayı çözüldüğüdür.

Amerika'nın Uzun Koşusu

Öncelikle İngiltere'nin düşüşünün ana nedeninin, yani geri döndürülemez ekonomik gerilemesinin bugün ABD'ne uymadığını not etmek gerekir. İngiltere'nin rakipsiz ekonomik konumu birkaç on yıl devam etmişti; Amerika için bu durum 130 yıldan fazla sürmüştür. Amerikan ekonomisi 1880'lerin ortalarında dünyanın en büyüğü olmuştu ve durum bugün de aynıdır.

Geleceğin endüstrilerine bir bakın. Nanoteknolojinin, muhtemelen gelecek elli yıldan sonraki temel bilimsel ilerlemelere rehberlik edeceği düşünülmektedir. Günümüzde nanoteknoloji bağlamlı yatırımların sermayesinin % 85'i ABD şirketlerindedir.

Bioteknoloji, hâlihazırda milyarlarca dolarlık bir endüstridir ve o da ABD'nin hâkimiyetindedir. ABD, Bioteknoloji gelirleri açısından da Avrupa'dan beş kez büyüktür ve küresel hasılatın % 76'sına denk gelen 50 milyar dolara ulaşmıştır.

I Phone, ABD dışında üretilir ama katma değerinin çoğunu Apple şirketi (Kaliforniya) elde eder. Elektronik araştırma şirketi iSuppli 2010 yılının ortalarında iPhone 4'le ilgili araştırmaları ortaya döktü. Firma, bileşenleri analiz ettikten sonra, üretim maliyetlerinin 187,51 dolar tutarında olduğu sonucuna vardı. Ürünün sübvansiyonsuz fiyatı 600 dolar civarında olduğuna göre bu, Apple'ın satılan her iPhone'dan hemen hemen % 70 brüt kar payı elde ettiği anlamına gelir.

Amerika'nın En İyi Endüstrisi

Yükseköğretim Amerika'nın en iyi endüstrisidir.

Avrupa Reform Merkezi Londra ayağının 2006 "Avrupa Üniversitelerinin Geleceği" Raporu, ABD'nin GSYİH'sının % 2,6'sını yüksek öğretime yatırdığına işaret etmektedir (Japonya % 1,1, Avrupa % 1,2)

Dünyanın en iyi bilgisayar mühendislerinin eğitildiği ilk on okul listesi bu okulların hepsinin Amerika'da olduğunu göstermektedir.

Hindistan'da üniversiteler her yıl ortalama 35-50 doktora verir, Amerika'da bu rakam 1000'dir.

Ben ilkokul, ortaokul ve liseye Bombay'daki mükemmel bir kurum olan, "Cathedral and John Connon School"da gittim. Okulun yaklaşımı, otuz yıl önce, sürekli test çözme ve ezberlemeye dayanan bir rekabet ortamıyla, sıklıkla "Asya'ya özgü" olarak tanımlanan öğretim yöntemlerini yansıtıyordu. Sınavlar için ineklediğimi, geniş sayısal materyali ezberlediğimi ve sonra hızlı bir şekilde unuttuğumu hatırlarım. ABD'de üniversiteye gittiğimde, başka bir dünya ile karşılaştım. Amerikan sistemi matematik ya da şiir olduğuna bakmaksızın ezberleme ve katılık konusunda çok gevşekken, hayatta başarılı olmak için ihtiyacınız olan şeyde, aklın eleştirel becerisini geliştirmede çok daha iyidir.

Diğer eğitim sistemleri size test çözme, Amerikan sistemi ise düşünme öğretir.

Şurası kesindir ki bu nitelik, Amerika'nın neden bu kadar çok tasarımcı, girişimci ve risk alabilen insanı yetiştirdiğini açıklayabilme olanağı verir. Amerika'da insanların başarısız olmalarına, otorite meydan okumalarına, atak olmalarına ve kendilerini düzeltmelerine izin verilir.

Amerika'nın Gizli Silahı

ABD'nin Avrupa ve gelişmiş dünyanın çoğuna karşı can alıcı bir avantajı vardır. Birleşik Devletler'in nüfusu canlıdır. Amerikan Girişim Enstitüsü'nden bir akademisyen, Nicholas Eberstadt, Avrupa'nın nüfusu "neredeyse olduğu gibi" kalacakken, ABD nüfusunun 2030'da 65 milyon artacağını tahmin etmektedir.

BM Nüfus Departmanı, 2030'da Batı Avrupa'da çalışan nüfusun yaşlı vatandaşlara oranının bugünkü 3,8/1'den, tam 2,4/1'e düşeceğini tahmin etmektedir. Birleşik Devletler'de bu rakam, 5,4/1'den, 3,1/1'e düşecektir.

Tahminler, gelecek yarım yüzyılda büyük Doğu Asya uluslarının çalışma yaşındaki nüfuslarında oldukça büyük çapta azalmayla karşılaşacaklarını işaret etmektedir. Japonya'da, çalışma yaşındaki nüfus, hâlihazırda zirvededir; Japonya'nın 2010'da 2005'tekinden üç milyon daha az işçisi olacaktır. Japonya ileriye yönelik büyük bir işçi sıkıntısıyla karşı karşıya, çünkü ne yeteri kadar göçmen alıyor ne de kadınların iş gücüne katılımına tam olarak izin veriyor.

Yaşlanan nüfusun etkileri önemlidir.

İlk olarak, emeklilik ödemeleri yükü vardır ki az sayıda işçinin kazanıp ödediği sosyal güvence primleriyle daha çok sayıda yaşlı insanın desteklenmesi gerekecektir.

İkincisi, ekonomist B. Jones, yenilikçi mucitlerin-ve Nobel ödülü kazananların ekseriyetinin-çoğunun en önemli çalışmalarını 30-44 yaş arasında yaptıklarını göstermiştir. Başka bir deyişle, daha küçük yaştaki çalışan nüfus daha az teknolojik, bilimsel ve yönetsel ilerleme anlamına gelir.

Üçüncüsü, çalışanlar yaşlandıkça tasarruf yapanlar kümesinden harcama yapanlar kümesine doğru kayıyorlar; bunun ulusal anlamda tasarruf ve yatırım oranları için korkunç sonuçları oluyor.

Herkes Oyun Oynuyor

Birleşik Devletler genelde olduğundan kötüye gitmiyor. Amerikan yasa koyucuları; politikaları, düzenlemeleri, yasaları yaparken dünyanın geri kalanını nadiren düşünürler. Amerikan yetkilileri, küresel standartlara nadiren gönderme yaparlar. Ne de olsa, Birleşik Devletler uzun zamandır küresel standartlarda bulunuyor ve farklı bir şey yapmayı seçtiğinde kendi müstesna kişiliği dünyanın geriye kalanın gereksinmelerine yeterince cevap veriyor.

- *Amerika iş alanında, ölçüm ve karşılaştırma kriterlerine ihtiyaç duymadı.*
- *Amerika, metrik sistemin dışındaki (Myanmar ve Liberya haricindeki) dünyada tek ülkedir.*
- *Uluslararası Çocuk Konvansiyonu'nu imzalamayan Somali'den başka tek ülkedir.*
- *Kapitalist olmayı dünyaya tek öğretene oydu.*

Gelin görün ki şimdi herkes Amerika'nın oyununu oynuyor ve üstelik kazanmak için oynuyor.

Otomobil endüstrisini düşünün, 1894'den sonraki yüzyılda Kuzey Amerika'da üretilen arabaların çoğu Michigan yapıymıydı. Michigan, 2004'den beri Kanada Ontario'la yer değiştirdi. Nedeni basit: Sağlık sistemi.

Amerika'da araba imalatçıları, her işçi için sigorta ve sağlık giderlerine 6500 dolar maliyet ödemek zorundadır. Eğer devletin işlettiği sağlık sistemine sahip olan Kanada'ya fabrika kurarlarsa, her işçinin imalatçıya maliyeti 800 dolardır.

Orta Sınıfın Altını Oymak

Pek çok Amerikalı, orta sınıfın altının oyulduğunu düşünüyor. Bence haklıdır.

Amerika'nın büyük kuruluşları yönlerini dışarıya çevirerek küresel pazarlara, kolay krediye, yeni teknolojilere ve yüksek kalitede düşük maliyetli iş gücüne eriştiler. Pek çoğu, talebin düşük olduğu kendi ülkelerindeki işlerde kesinti yaptılar ve bunları gelişen piyasalara eklediler. İşleri *“dış kaynaklardan sağlamıyorlar.”* Bunun anlamı basitçe, gelişen alanlarda yatırım yapıyorlar ve ekonominin zayıf olduğu yerlerden geri çekiliyorlardır.

Teknoloji ve küreselleşme birlikte çözgü hızında (warp speed) çalışarak güçlü yeni bir hakikat yaratıyorlar. Artık çok daha fazla mal ve hizmet dünyanın herhangi bir yerinde üretilebiliyor. Çin ve Hindistan küresel işgücü havuzuna, Batılı işçilerin ürettiği aynı malları ve hizmetleri çok daha az fiyattan üreten, abartısız yüz milyonlarca yeni işçi eklendi.

Küresel rekabet, Birleşik Devletler'deki yaşam üzerinde yeni bir etkiye sahip olmaya başladı. 2010'un sonlarına doğru Hindistan'ın “Tata Motors” tarafından üretilen ve devrim niteliğinde bir araç olan Nano'nun içine oturdum. Güzel, konforlu, küçük bir araç; Mercedes'in “Smart”ına çok benziyor, tek farkı 22.000\$ yerine 2.400 \$ civarında olması. Tata aracı iki ya da üç yıl içinde ABD'ye getirmeyi planlıyor. Hava yastıkları ve diğer güvenlik özellikleriyle tamamen donatıldığında 7.000 \$'dan satışa sunulacak. Başarılı olur veya olmaz, aracın kendisini bir yana bırakalım ama fiyatı Amerikalı otomobil üreticileri üzerinde kesinlikle bir baskı yaratacaktır.

“Amerikan rüya”sı terimi Büyük Buhran sırasında türetilmiştir. Tarihçi J. Adams, 1931'de *“The Epic of America”*’yı bugünkünden daha büyük bir umutsuzluk atmosferinde yayımladı.

Kitabına *“The American Dream (Amerikan Rüya'sı)”* adını vermek istedi ama yayıncılar itiraz ettiler. *“Rüya”*dan bahseden kitaba kimse 3,5 \$ ödemez, dediler. Adams yine de bu ifadeyi o kadar sık kullandı ki sözlüğe girdi. Ona göre Amerikan rüyası, *“Her sınıftan vatandaşımız için daha iyi, daha zengin ve daha mutlu bir yaşam; dünya düşüncesine ve refahına şimdiye kadar yapılmış en büyük katkıdır. Bu rüya ve umut başlangıçtan itibaren sunulmaktadır. Bağsız bir millet haline*

geldiğimizden bu yana her kuşak, sıradan Amerikalının bu rüyayı onu bastırır ve yok eder gibi görünen güçlerden korumak için başkaldırıldığını görmüştür.”

AMERİKA’NIN AMACI

Amerika askeri-politik bir düzeyde dünyaya halen hükmediyor ama tek kutupluluğun geniş yapısı-ekonomik, finansal, kültürel- olarak zayıflıyor. Washington’un gerçek rakibi hala yok ve uzun bir zaman da olmayacak, ancak giderek artan sayıda baskıyla karşı karşıya. Kutupluluk iki bileşenli bir durum değildir.

Dünya onlarca yıl tek kutuplu kalmayacak; bir gün ansızın dönüşecek ve çok kutuplu ya da iki kutuplu olacak.

Birleşik Devletler, Sovyetler Birliğinin çöküşünden beri dünyayı bir dev gibi rakipsiz ve kontrolsüz dolaştı. Bu onun yararındaydı ama Washington’ı da kendini beğenmiş ve tembel yaptı.

George H. W. Bush politikaya iki kutuplu düzende girmişti, asla tek süper gücün başı gibi hareket etmemişti. Küresel sistemdeki tarihi değişikliklere ihtiyatlı bir yaklaşımı oldu. Onun tercihi, Soğuk Savaş’ta muzaffer bir edayla zafer istemekten çok, Sovyet çöküşünün kazanımlarını sağlamlaştırmayı dikkatlice yönetmekti; zira sürecin tersine dönebileceğinin ya da şiddetle sonlanabileceğinin farkındaydı.

Birleşik Devletler’in ayakta kalan tek “kutup” olduğunu bazıları Sovyetler Birliğinin içerdeki parçalanmasıyla fark etti. Ama onlar, bir köşe yazarının deyişiyle, tek kutupluluğun geçici bir aşama, bir “an” olduğunu zannettiler. 1992 başkanlık seçimlerine, Amerikan zayıflığıyla ilgili konuşmalar egemen oldu. Paul Tsongas, Demokrat Parti’den adaylığı sırasında, “*Soğuk Savaş geçti: Almanya ve Japonya kazandı.*” diyordu. Kissenger, 1994’de “Diplomasi” kitabında, akademisyenlerin çoğunun da görüşü olan çok kutuplu yeni bir dünyanın ortaya çıkışını öngördü.

1991’de Balkanlar’da kriz başladığında, Avrupa Konseyi Başkanı J. Poos, “*Bu Avrupa’nın saatidir. Yugoslavya sorunu Avrupalıların çözmesi gereken bir sorundur. Yugoslavya bir Avrupa ülkesidir ve Amerikalılarla ilgisi yoktur.*” dedi. Bu sözler olağan dışı ya da Amerikan karşıtı bir bakış açısını yansıtmıyordu; çoğu Avrupalı lider, H. Kohl ve Thatcher dahil, bunu paylaştı. Ama birkaç kanlı yıldan sonra, kavganın durdurulması Amerika’ya bırakıldı.

11 Eylül Amerika’nın dış politikası üzerindeki yerel baskıları kırdı. Bush, o korkunç saldırıdan sonra, kendisine sempatiyle bakan bir dünyaya ve birleşmiş bir ülkeye sahipti. Her şeye gücü yeten bir Amerika atmosferi yaratılarak Afgan Savaşı abartıldı ve bütün bu başarı argümanları kullanılıp yönetim içindeki en sertlik yanlısı unsurlar yüreklendirilerek ve özellikle tek taraflı hareket ederek Irak’la aceleyle savaşa girildi. Birleşik Devletler’in meşruiyetinin ve işbirliğinin eski mekanizmalarına ya da dünyanın geri kalanına ihtiyaç yoktu. O yeni bir gerçeklik yaratacak, yeni küresel imparatorluktu. Bu söylem böylece sürüp durdu. Bush’un dış politikasını açıklayacak formül basittir:

Tek kutupluluk+11 Eylül+Afganistan= Tek taraflılık+Irak

Bir büyük Avrupa devletinin hükümetlerinde üst düzey bir politik danışmanın bana anlattıkları: “*Amerikalı yetkililerle karşılaştığımızda, onlar konuşur, biz dinleriz ve dikkate almadıkları için, nadiren karşı görüşte olur ya da nadiren dürüstçe konuşuruz. Onlar, yüksek sesle ve yavaş konuşması gerektiğini, bizim cümleyi o zaman anlayacağımızı düşünen bir turist gibi Amerika’nın pozisyonunu basitçe tekrar ederler.*”

Yeni Bir Çağ İçin Yeni Kurallar

Amerika 1954’teki hatta 2000’lerdeki durumlarda değildir. Şu an ekonomik, politik, askeri ve kültürel güç olarak herkesten daha üstündür ve başka bir ülke tarafından geçilmesi yakın bir gelecekte mümkün görülmemektedir. Daha önemlisi belki, dünyayı yeniden keşfetmemize gerek olmamasıdır.

Dünyanın geri kalanının yükselişi gerçek olsa da uzun ve yavaş bir süreçtir ve Amerika’nın çok hayati ama farklı bir rol üstlenmesini gerektirmektedir. Çin, Hindistan, Brezilya, Rusya, Güney Afrika ve küçük ülkeler ileriki yıllarda daha iyiye gittikçe aralarında yeni gerginlikler oluşacaktır. Yükselen bu ülkelerin çoğunun arasında zaten tarihsel düşmanlıklar, sınır kavgaları ve güncel tartışmalar mevcuttur. Büyük olasılıkla da ekonomik, jeopolitik önlemlerin artmasıyla birlikte bu ülkelerdeki milliyetçilik de artacaktır.

Daha uzak bir güç olan Amerika, kendi bölgelerinde ortaya çıkacak olan egemen güçten rahatsız olan ülkeler için uygun bir partnerdir. W. Wohlforth'u belirttiği gibi, Amerika'nın etkisi bölgesel güçlerin büyümesiyle gittikçe artmaktadır. Bu durum özellikle Asya'daki tartışmalarda görülebilir ama sadece Asya'yla sınırlı değildir. Bu tabii ki mekanik bir süreç değildir; söz gelimi, Çin güçlendikçe komşusu Hindistan onu dengelemek için hemen Amerika ile ittifak arayışlarına girmeyecektir. Bugünün dünyası bundan çok daha karmaşıktır. Ama bu çekişmeler Amerika'ya küresel düzenin merkezinde büyük bir yapıcı rol oynama fırsatını yine de verecektir.

Söz konusu yeni dünyanın nasıl işleyeceğini anlatmak için altı basit kural geliştirdim:

1. Tercih Etmek: Amerika'nın her şeye gücü yeten kudreti, Washington'ı ön koşullardan muaf tutulmasına inandırmış ve her şeye sahip olmak istemiştir. Amerika'nın bu konuda disiplin sahibi olması çok önemlidir.

Amerika, İngiltere deneyiminden bazı şeyler öğrenebilir; ancak bunun kapsamı, enerjisini ve dikkatini nereye odaklayacağı hakkında uygun stratejik seçimler yapmasına bağlıdır. İngiltere Amerika'nın yükselişiyle karşılaştığında bunu akıllıca yapmıştı. Fakat kendi imparatorluğu süresince pek de akıllıca davranmış sayılmaz.

2. Dar Çıkarların Yerine Açık ve Esaslı Kurallar oluşturmak: Amerika'nın dış politikasında temel bir gerginlik var. Amerika, diğer ülkelerde kendi çıkarlarının peşinden mi koşmak istiyor yoksa dünyanın tabii olacağı bir kurallar ve değerler düzeni mi yaratmak istiyor?

Yükselen güçlerin olduğu bir dönemde Amerika'nın önceliği bu ikincisi olmalıdır ki böylece bu ülkeler güçlenseler dahi uluslararası sistemin içinde kalmaya devam etsinler.

Terörizme gelince, Amerika bu konuda da oldukça dar görüşlü davranmıştır. Terörizme karşı en iyi sistematik koruma, göçmenlik kontrolü ve küresel çapta bir gümrük sistemi oluşturularak veri tabanlarının korunması, paylaşımının gerçekleştirilmesi; böylece dünya çapında kargo ve insan denetimi sağlanmasıdır.

Amerika'nın tek taraflı yaklaşımı şu anki haliyle, diğer ülkeleri ve havayollarını sadece Amerika sınırlarında insanları kontrol ederek bu yaklaşıma uymaya zorlarken hem ekonomisi hem de imajı için negatif sonuçlar yaratmaktadır. İşte bu yüzden turizm dünyada patlarken Amerika'da 11 Eylül olaylarından sonra gerilemiştir.

En kayda değer örneklerden biri de nükleer yayılmayla ilgili süregelen gerginliktir. ABD dünyanın geri kalanına Nükleer Silahsızlanma Antlaşması'na uymasını söyler. Bu antlaşma ikili bir sistem yaratmıştır; 1968'den önce nükleer silah üretmiş olan ülkelerin bu silahlara sahip olma hakkı vardır, o zamana dek üretmemiş olanlarınsa yoktur. İkinci gruptaki ülkeler nükleer enerji geliştirirken bazı kurallara uymalıdır.

Nükleer silah sahibi olmamış ülkelerin bu kurallara uymaları beklenirken, Amerika ve diğer nükleer güç sahibi ülkeler antlaşmanın nükleer silahsızlanma ve nükleer silahlanmaya son verecek müzakerelerde iyi niyetli davranma gibi kurallarına uymamaktadır. Rusya ile yapılan son BAŞLANGIÇ antlaşması doğru yönde atılmış bir adımdır ama tam olarak uygulanırsa bile geriye her iki tarafta 1.550 adet sevk edilmiş ve daha binlerce devre dışı bırakılmış nükleer silah kalacaktır. Yani Amerika'nın kendisi bu denli muazzam bir cephaneliğe sahipken diğer ülkeler, bir tane nükleer silah üretmenin bile ahlaki, politik ve stratejik olarak iğrenç bir şey olduğunu söylemesi pek de inandırıcı gelmiyor.

3. İngiltere Değil, Bismark Olmak: J. Joffe, Amerika'nın stratejisini oluştururken bakılması gereken iki tarihsel analogi olduğunu söyler: İngiltere ve Bismark. İngiltere, büyük güçlerin endişe verici yükselişine karşı dengeleyici bir tavır takındı, aksi takdirde Avrupa anakarasında yatıştırıcı konumunda tutulurdu. Buna karşılık Bismark, bütün büyük güçlerle ilgilenmeyi seçti. Amacı, bu ülkelerin her biriyle kendi aralarında olduğundan daha iyi ilişkiler kurmak ve böylece Avrupa sisteminde en önemli oyuncu olmaktı.

Bush yönetimi, Asya'da Japonya, Avustralya ve Hindistan'la ilişkilerini kuvvetlendirerek harika bir iş yaptı. Obama yönetimi de aynısını Rusya ve Çin'e yapmayı denemeli. Durum, Moskova ve Pekin'le çok farklı olmakla beraber, bunları kalıcı düşmanlar haline döndürmenin hiçbir avantajı yok. Bismarkiyen yaklaşımın erdemi, Amerika'ya bütün ülkelerle müzakere gücü vermesi, barışçıl ve istikrarlı bir dünya yaratmak için gücünü arttırmasını sağlamasıdır.

4. A la Carte Sipariş Vermek: Uluslararası barışın sürmesi ile ilgili bir teori vardır. Bu teori, dünyanın tek dominant güç olmasının en sağlıklı ve istikrarlı sistemi oluşturacağını söyler. İngiltere ve Amerika bu rolü ayrı ayrı iki yüz yıl oynamışlardır. Her ne kadar ikisi de bazı yanlışlar yapmış olsalar da sistemin dengesi ve dünya ekonomisinin başarısı İngiliz- Amerikan hâkimiyetinin mirasıdır. Peki ya bu egemenlik zayıflıyorsa?

Amerika artık dünyanın tek büyük piyasası değil. Dolar rezerv para olarak kutsal pozisyonunu alıılmadık bir şekilde ebediyen kaybederken, yerini büyük ölçüde diğer döviz cinslerini de kapsayan dolar-avro oluşumlarına bırakıyor. Amerikan askeri gücü de artık Güney Çin Denizi gibi alanlarda Çin askeri gücünden daha az anlamlı.

Dışişleri Bakanlığı Politika Merkezi eski başkanı R. Haas, “A la Carte bir çok taraflılık” önermiştir. Tam anlamıyla hiçbir kurum veya organizasyon her zaman haklı değildir. Her çerçeve ideal değildir. BM bir sorun için yararlı olurken NATO bir diğeri için, OAS (Amerikan Devletler Birliği) da başka bir tanesi için yararlı olabilir.

5. Asimetrik Düşünmek: Amerika, dünya tarihinin en güçlü ordusuna sahiptir. Ama yine de Irak'ta etkili olmayı başaramadı. İsrail ordusu Hizbullah güçlerinden çok daha büyük bir üstünlüğe sahip ama yine de Hizbullah'la olan kavgasında kesin bir zafer kazanamadı.

Neden? Çünkü günümüzün asimetrik güç dengesinde zayıf olanın cevap verebilmesi kolay, yenilmesi zordur. Bu sadece savaş için geçerli değildir. Uyuşturucu kartellerinin, kara para aklama çetelerinin, kaçak işçilerin, teröristlerin yükselişini düşünün; hepsi kendilerine karşı savaşan devletlerden çok daha ufactır ve maddi güçleri çok daha azdır.

6. Meşruiyeti Güç olarak algılamak: Amerika, biri hariç tüm güçlere fazlasıyla sahiptir: Meşruiyet. Bu, bugünün dünyasında önemli bir noksanlıktır.

Meşruiyet, gündemi belirleyebilme, krizi ortaya koyma, ülkelerden ve iş dünyası gibi hükümet dışı aktörlerden politika desteği sağlama kolaylığı ve hakkı verir.

Bush yönetimi, bir hamlede Irak Savaşı'na girerken meşruiyetin pratik değerini hiç anlamamış göründü. Yeni Avrupa'da, Asya'da ve Afrika'da, ikna ederek ya da rüşvet vererek koalisyona davet ettiği müttefikleri tarafından dile getirilen “kendilerini soyutladıklarına dair” görüşlere itiraz etti. Orta Avrupa devletleri ABD'yi desteklerken, Eski Avrupa'da olduğu gibi hemen hemen aynı oranda insan ona karşı çıktı.

Bu ayrımı kaçırın Washington, 1990'lardan sonra çok daha fazla demokratikleşen eski ve sadık müttefiki Türkiye'yi de yanlış anladı. Türk hükümeti Amerika'yı desteklemek istese de halkın % 90'ından çoğu buna karşı çıkınca, bir parlamento oylaması sonucu Amerika'ya desteğini geri çekti. Böylece iki cepheli olabilecek savaş tek cepheye düştü.

Tek kutuplu dünyada milliyetçilik, genellikle Amerika karşıtlığı haline gelmiştir. Machiavelli, “*Korkulmak sevilmekten iyidir.*” demişti. Bu Dick Cheney'in kuvvet aldığı bir sözdür. 2007'deki bir konuşmasında, Bernard Lewis'den alıntı yaparak, Soğuk Savaş döneminde Ortadoğu'nun diktatörlerinin ABD'den değil Sovyetler'den korktuğunu söylemiştir.

Korku ve Nefret

Amerika'nın, bu özellikli stratejileri uygulamadan önce geniş düzenlemeler yapması gerekmektedir. Korkudan vazgeçmelidir.

Amerika dünyadaki yerini yeniden sağlamlaştırmak için öncelikle kendi güvenini geri kazanmalıdır.

Amerika'nın tarih boyunca başarılı olmasının nedeni, hükümetinin programlarının harikası değil, toplumun gayretli olmasıdır. Amerika başarılı oldu; çünkü kendini dünyaya, hizmetlere, servis sektörüne, fikirlere, icatlara, daha da önemlisi insanlara ve kültürlere açtı.

Bu aynı zamanda Amerika'nın, bütün dünyadan insanların gelip çalışacağı, birbirine karışıp iç içe geçeceği, ortak bir rüyayı ve kaderi paylaşacağı ilk evrensel ulus olmasını sağladı.